

راه‌های مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

رشید خلف‌زاده^۱ و حسن خوزین^۲ و منوچهر شریفی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۸

چکیده: گفتمان انقلاب اسلامی به عنوان یک الگوی ارزشی از همان ابتدای پیروزی، با موانع نظامی، سیاسی، اقتصادی روبه‌رو بوده و تاکنون از همه آن‌ها عبور کرده است اما در دهه چهارم از عمر انقلاب، عرصه پیچیده‌ای در مقابل نظام آغاز گردید که ویژگی‌های آن بسیار متفاوت از عرصه‌های دیگر است و دشمنان به دنبال مهار انقلاب از درون توسط سربازان فرهنگی خود هستند. تأکیدهای فراوان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این زمینه نشان از جدیت دشمنان و اهمیت بالای جنگ فرهنگی دارد. بیان عبارت‌های مانند نهاجم، شبیخون و نفوذ فرهنگی در سال‌های اخیر که در مناسبت‌های مختلف توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مورد تأکید قرار گرفته است. در این مقاله، پژوهشگران پس از بررسی مفهوم نفوذ و فرهنگ به تبیین تاکتیک‌های نفوذ فرهنگی از دیدگاه رهبری و در نهایت راهکارهای مقابله با آن پرداخته است. با توجه به موضوع پژوهش، با رویکرد روش تحلیل محتوا محور است روش پژوهش برای گردآوری داده‌ها، استفاده از کتب، مقالات و پایگاه اختصاصی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بوده است. با جمع‌بندی مطالب، نتیجه‌گیری شد که امروزه دیگر سلطه بر کشورها با لشکرکشی امکان‌پذیر نبوده و استعمارگران با استفاده از روش نفوذ در سیاست‌های فرهنگی به دنبال دستیابی به اهداف خود می‌باشند.

واژگان اصلی: نفوذ، نفوذ فرهنگی، مقابله، دشمن.

۱. دانش آموخته دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

dastafcanm@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری امنیت ملی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران

۳. دانشجوی دکتری امنیت ملی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران

مقدمه

در جامعه جهانی کشورهای زیادی وجود دارند که شرایط اقلیمی و جغرافیایی مشابهی دارند ولی قدرت سیاسی، اقتصادی و نظامی آن‌ها یکسان نیست. خواستگاه این تفاوت‌ها در فرهنگ است (الوانی، ۱۳۸۶: ۲۲). آنچه در گذر قرن‌ها موجب تغییرات اقتصادی، صنعتی، سیاسی و... شده تغییرات فرهنگی بوده است، در نتیجه سرنوشت ملت‌ها تابع سرشت فرهنگی آنان است. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این باره فرمودند: عزیزان من! فرهنگ از اقتصاد هم مهم‌تر است. چرا؟ چون فرهنگ، به معنای هوایی است که ما تنفس می‌کنیم؛ شما ناچار هوا را تنفس می‌کنید چه بخواهید، چه نخواهید؛ اگر این هوا تمیز باشد، آثاری دارد در بدن شما، اگر این هوا کثیف باشد، آثار دیگری دارد (بیانات در حرم مطهر رضوی ۱/۱/۱۳۹۳).

از آنجاکه فرهنگ یک مقوله اجتماعی است و ریشه در اعتقادات و آداب و رسوم یک جامعه دارد، به همین دلیل یکی از روش‌های نظام سلطه در دوران استعمار جدید هجوم به فرهنگ، ارزش‌ها و باورهای یک ملت است. در مورد جمهوری اسلامی ایران این نوع تهاجم از زمان سلطنت قاجار و مشخصاً دوران رضاخان آغاز شد. اما پس از انقلاب اسلامی و به ویژه بعد از پایان جنگ تحمیلی، نظام سلطه تلاش خود را در جبهه دیگری علیه ایران متمرکز نمود (بنایان، ۱۳۸۸: ۴۱). عرصه‌ای که با تهاجم فرهنگی آغاز و در اندک زمانی به شیخون فرهنگی و سپس ناتوی فرهنگی و با سهل انگاری متولیان حوزه فرهنگ به نفوذ فرهنگی انجامیده است (دفتر اطلاع‌رسانی رهبری، ۱۳۷۴). مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این باره فرمودند: من سال‌ها پیش یک روز راجع به تهاجم فرهنگی صحبت کردم و گفتم دشمن از روزه‌های فرهنگی به ما حمله می‌کند، اما متأسفانه عده‌ای این را نفهمیدند. بعضی صریح و بعضی هم در پرده گفتند فلانی به چه چیزی حمله می‌کند؟! کدام تهاجم، چه تهاجمی؟! امروز بعد از گذشت چند سال، آدم‌های دیرفهم کم کم می‌فهمند که تهاجم فرهنگی یعنی چه! موج حملات فرهنگی دشمن که ایمان جوانان را هدف قرار داده، حالا به چشمشان می‌آید و ابراز نگرانی می‌کنند (بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم قم - ۱۳۸۰/۱۰/۱۹). حال پس از گذشت سال‌ها از تأکیدها و هشدارهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛ بار دیگر بر سر پرونده فعالیت‌های صلح آمیز ۱+۵ در اوج مذاکرات هیئت دیپلماتیک ج.ا.ایران با گروه هسته‌ای کشورمان بود که ایشان با

بازخوانی نیت اصلی کشورهای غربی به ویژه آمریکا فرمودند: نیت آن‌ها این بود که از این مذاکرات و از این توافق وسیله‌ای برای نفوذ در ایران بسازند، اما ما این راه را قاطعانه بسته‌ایم و با همه توان بالای خود، اجازه نفوذ اقتصادی، فرهنگی یا حضور سیاسی در ایران را به آمریکایی‌ها نمی‌دهیم (دیدار با اعضای مجمع جهانی اهل بیت علیهم‌السلام و اتحادیه رادیو و تلویزیون ۹۴/۵/۲۶)

با عنایت به هشدارهای معظم له بر مقوله نفوذ فرهنگی که عقبه آن در مباحث تهاجم فرهنگی قابل جستجو است، می‌توان صحنه گسترده‌ای از آسیب‌پذیری‌های فرهنگی را مشاهده کرد که نظام سلطه از آن نقاط درصدد نفوذ فرهنگی در ایران است که البته تا حد زیادی نیز موفق عمل کرده است. از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نفوذ فرهنگی نسبت به تهاجم و شیخون، روند خطرناک‌تری به خود گرفته و به همان میزان هدف آن نیز پیچیده‌تر است. موضوعی که مدت‌هاست به شکلی روشن و شفاف مورد تأکید رهبر معظم انقلاب قرار گرفته تمرکز دشمنان بر روی فرهنگ بیشتر از همه جا است. چرا؟ به خاطر همین تأثیر زیادی که فرهنگ دارد. هدف و آماج تحرک دشمنان در زمینه فرهنگ، عبارت است از ایمان مردم و باورهای مردم. مسئولان فرهنگی باید مراقب رخنه فرهنگی باشند؛ رخنه‌های فرهنگی بسیار خطرناک است؛ باید حساس باشند، باید هوشیار باشند. باورهای قلبی مردم را مورد تهاجم قرار می‌دهند (بیانات در حرم مطهر رضوی - ۹۳/۱/۱)

علی‌رغم این تأکیدها، نفوذ فرهنگی دشمن در منظر گفتمان ولایت فقیه تاکنون به طور همه‌جانبه مورد بررسی قرار نگرفته است. از اینرو مسئله‌ای که هدف پژوهش‌گران را به نگارش این متن ترغیب نموده، پاسخ به این است راه کارها و راه‌های مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چیست؟ آنچه در بیان اهمیت و ضرورت تحقیق می‌بایست به آن پرداخت، با پیروی از دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در محورهای زیر خلاصه شده است:

* خطرناکتر بودن نفوذ فرهنگی از دیگر نفوذها

* نفوذ فرهنگی جاده صاف کن دشمن برای نفوذ سیاسی و اقتصادی

* نفوذ فرهنگی ابزار استعمارگران برای رسیدن به اهداف ظالمانه

این موارد که منبعث از فرمایشات رهبر انقلاب است اهمیت و ضرورت پرداختن به این مسئله را اثبات می‌کند. بنابراین هدف از انجام این پژوهش: ایجاد باور مبتنی بر نظام ارزشی اسلام در مدیران

جامعه و توجه دادن تصمیم‌گیران در دستگاه‌های مختلف به آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدات موجود در این حوزه و شناخت اهداف، ابزار و راهکارهای مقابله با آن است. در روش انجام این پژوهش تلاش شده است از مطالب منتشره در منابع، کتب و مقالات و نیز سایت رسمی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص واژه «نفوذ» بیشترین بهره‌برداری صورت پذیرد. با این بررسی مشخص شد بیش از ۳۰۰ سخنرانی و کلام از فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) موجود است که در آن این واژه به کار رفته است. با توجه به موضوع پژوهش، با رویکرد روش تحلیل محتوا محور فقط مفهوم «نفوذ فرهنگی» از این بیانات گهربار استفاده گردید. سپس جملات و بیانات وارد یک جدول معنایی شده و ضمن درج کد برای هر یک، مفاهیم معنایی این جملات استخراج گردیده است.

پیشینه پژوهش

با بررسی منابع مرتبط در حوزه نفوذ، آن‌ها را از حیث محتوایی می‌توان به سه دسته تقسیم نمود:

الف. متونی که به تجزیه و تحلیل سیاست‌های دشمن در حوزه نفوذ اختصاص دارد، در این آثار محققان به تبیین سیاست‌های مختلف نفوذ که دشمنان بر ضد انقلاب ایران اتخاذ کرده‌اند. همت گمارده‌اند. براین اساس ملاحظات نظری در خصوص چستی نفوذ چندان موضوعیت ندارد و در عوض عملکرد دشمن در حوزه نفوذ مد نظر است. در این ارتباط می‌توان به پژوهش آقای علی فرهادی (۱۳۹۶) اشاره نموده که سناریوهای نفوذ نرم دشمن در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران را از دیدگاه مقام معظم رهبری مورد تبیین و تحلیل قرار داده و مقاله آقای روزبهانی (۱۳۹۵) که به بررسی ابعاد نفوذ دشمن پرداخته و پژوهش آقای احمدیان (۱۳۹۴) که به تبیین ماهیت انواع نفوذ و رابطه آن‌ها با دستگاه چهار طیفی تهدید پرداخته، اشاره نمود.

ب. آثاری که به موضوع نحوه مقابله با نفوذ اختصاص دارد، در این متون تلاش نموده‌اند تا الگو و یا سیاست‌های مقابله با دشمنان در حوزه نفوذ را تبیین نمایند. برای مثال می‌توان به مقاله آقای خاتمی (۱۳۷۸) اشاره داشت که به تبیین الگوی رفتاری امام‌علی^(ع) در برخورد با نفوذ دشمنان اشاره دارد و مقاله آقای رضایی و رحیمی (۱۳۹۴) با عنوان راه‌های مقابله با نفوذ اشاره نمود که به تشریح اقدامات مقابله‌ای در حوزه نفوذ سیاسی پرداخته است و نیز مقاله آقای رشیدپناه (۱۳۹۶) با عنوان نحوه مقابله با نفوذ فرهنگی که

به راه‌های مقابله با جنگ نرم دشمن در حوزه نفوذ فرهنگی پرداخته، اشاره نمود.

ج. آثاری که به شناخت انواع نفوذ اختصاص دارد، در این متون روش‌های نفوذشناسی مدنظر بوده و تلاش شده تا اهمیت و ضرورت پرداختن به نفوذ تبیین شود. برای مثال آقای سبزواری (۱۳۹۶) این موضوع را با نفوذ و ابعاد آن تبیین و تشریح نموده و پژوهش آقای رحمانی (۱۳۹۳) که با رجوع به قرآن کریم نفوذ را واکاوی نموده و آقای بهشتی (۱۳۸۹) نیز از انواع نفوذ و ویژگی‌های آن را تبیین نموده است، مقاله ابعاد نفوذ آمریکا در ایران (۱۹۷۹-۱۹۵۳) و پیامدهای آن در شکل‌گیری روابط دو کشور پس از انقلاب به نگارش جعفر ولدانی و محسن پیرهادی در سال ۱۳۹۵ در فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام در این مقاله اقدامات نرم افزاری و سخت‌افزاری آمریکا را زمان کودتایی ۱۹۵۳ تا سال ۱۹۷۹ را بررسی نموده است

در بررسی پیشینه پژوهش عمدتاً به مباحث و متونی برخورد می‌نماییم که به تعاریف، اصول، مشخصه‌ها، روش‌ها و... قدرت نرم یا جنگ نرم اشاره داشته و به طور مشخص درباره کنترل تهدیدات نفوذ در جنگ نرم مطالب هدفمند و منسجمی را ارائه نموده‌اند. از مهمترین کتب در این باره می‌توان به جنگ نرم، براندازی نرم در کشورهای مدل، تعیین و تبیین مدل دفاع غیرعامل در مقابل جنگ نرم دشمن و جنگ رسانه‌ها و تبلیغات نام برد. به نظر می‌رسد عمده کارهای تحقیقاتی انجام شده در این زمینه بیشتر جنبه ژورنالیستی پردازش تک بعدی و نگاه توصیفی داشته است.

چارچوب نظری پژوهش

۱- **نفوذ:** به معنی کنشی است که یک نتیجه‌ای را بدون اعمال آشکار زور یا بدون اعمال مستقیم فرمان، تولید می‌کند و اصطلاحاً عبارت از اعمالی است که مستقیم یا غیرمستقیم باعث تغییر در رفتار یا نظرهای دیگران می‌شود (الوانی، ۱۳۹۲: ۱۹۶). نفوذ رابطه‌ای میان کنشگران انسانی به گونه‌ای است که نیازها و خواسته‌ها یا نیات یک یا چند کنشگر بر کنش‌ها یا تمایل به عمل یک یا چند کنشگر در جهتی هماهنگ یا مغایر با نیازها، ترجیحات یا نیات نفوذگذار اثر گذارد (دال بریکنر، ۱۳۹۲: ۵۱).

۲- **فرهنگ:** فرهنگ در نگرش جامعه‌شناختی، مجموعه‌ای از معارف مرجع، اندیشه‌های رایج، اعتقادات پذیرفته شده، هنجارهای مقبول، ارزش‌ها و کارکردهای خاص، عقاید، باورها و... مادی و

غیرمادی بشر است (بیرو، ۱۳۷۲: ۸۴). فرهنگ به صورت نظامی از نگرش‌ها، ارزش‌ها و دانشی است که به طور گسترده در میان مردم مشترک و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. فرهنگ به عنوان چسب اجتماعی، الگویی از مفروض‌های اساسی است که گروه اجتماعی برای حل دو مسئله بنیادین تطابق با محیط بیرونی (شیوه ادامه بقا) و ایجاد انسجام درونی (شیوه در کنارهم ماندن) خلق، کشف یا ایجاد کرده است (بنایانین، ۱۳۸۷: ۸). اساساً فرهنگ هر جامعه، هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد و با انحراف فرهنگ، هرچند جامعه از بعدهای اقتصادی، سیاسی و نظامی قدرتمند و قوی باشد ولی پوچ و میان تهی است. مقام معظم رهبری نیز فرهنگ را این گونه تعریف کردند: باورهای مردم، ایمان مردم، عادات مردم، آن چیزهایی که مردم در زندگی روزمره با آن سر و کار دائمی دارند و الهام بخش مردم در حرکات و اعمال آن‌ها است؛ فرهنگ است. فرهنگ عبارت است از خلیقات یک جامعه و تفکراتش، ایمانش، آرمان‌هاش، این‌ها تشکیل‌دهنده مبنای فرهنگ بومی یک ملت است. (بیانات در حرم رضوی در دیدار جمعی از رؤسای دانشگاه - ۱۳۸۳/۱۰/۱۷).

نفوذ از منظر مقام معظم رهبری:

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) طی سال‌های اخیر به صراحت هشدارها و تذکراتی را درباره نفوذ دشمنان ارائه کردند. «غالباً عموم مردم یا حتی خیلی از خواص مطلع نمی‌شوند ما مطلع می‌شویم. من از روی اطلاع دارم عرض می‌کنم که برنامه نفوذ در کشور یک برنامه جدی است (بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری - ۱۳۹۴/۱۲/۲۰). ایشان در بیانات خود به چهار نوع نفوذ فرهنگی و فکری، سیاسی، اقتصادی و امنیتی اشاره و تأکید نمودند: امروز نفوذ دشمن یکی از تهدیدهای بزرگ است برای این کشور. دنبال نفوذند، نفوذ اقتصادی ممکن است که البته کم‌اهمیت‌ترین آن نفوذ اقتصادی است و ممکن است که جزو کم‌اهمیت‌ترین نفوذ امنیتی هم باشد (دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران - ۹۴/۶/۲۵). در مجموعه پیشرو، با مطالعه و بررسی بیانات رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) درباره واژه کلیدی نفوذ فرهنگی، شاخص‌های محوری و مؤلفه‌های کانونی این حوزه استخراج شده که در ادامه به آن پرداخته می‌شود:

۱- **نفوذ فرهنگی:** حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مرحله چهارم گفتمان فرهنگی خود، دریچه

جدیدی از تهدیدات را گشوده و به ملت در مورد آن هشدار دادند. نفوذ فرهنگی، مفهومی است که ایشان بر آن تأکید کرده و فرمودند: رخنه‌های فرهنگی بسیار خطرناک است. باید حساس باشید. باید هوشیار باشید (بیانات در حرم رضوی - ۹۳/۱/۱). این مفهوم نیز مانند سایر مفاهیم مربوط به عرصه فرهنگی، دارای ویژگی‌های خاص خود است. مهمترین این ویژگی‌ها عبارتند از:

* تأکید بر کاستی‌ها و رفع انفعال داخلی

* استفاده از ابزارها و مسیرهای غیرحساسیت‌زا به نام آزادی

* عناصر داخلی، بستر ایجاد رخنه

یکی دیگر از محورهای اساسی در تبیین رخنه تأکید بر ابزارهای نوینی است که در مقایسه با روش‌های پیشین یک ویژگی مختص به خود یعنی خشی بودن و را داراست. این ابزارها دایره‌ای از آثار ادبی، هنری، کتاب، مقاله و... است. مقام معظم رهبری با تأکید به این مسیرهای جدید می‌فرمایند: اینکه بینیم کسانی با استفاده از هنر، با استفاده از بیان، با استفاده از ابزارهای گوناگون، با استفاده از پول، راه مردم را بزنند، ایمان مردم را مورد تهاجم قرار بدهند، در فرهنگ اسلامی و انقلابی مردم رخنه ایجاد کنند، ما بنشینیم تماشا کنیم و بگوییم که آزادی است (بیانات در حرم مطهر رضوی - ۹۳/۱/۱).

کشورهای غربی با بهره‌گیری از سازوکارهای روانشناختی و جامعه‌شناختی، در پی آنند تا فرهنگ، نهادهای اجتماعی، احساس دلبستگی و انسجام ملی، وحدت سیاسی و مذهبی را تحت فشار و تهدید قرار داده و زمینه تغییر رفتار و فروپاشی از درون را فراهم سازند. در همین راستا از سال ۱۳۷۴ بودجه براندازی نرم نظام ایران در کنگره آمریکا تصویب و پس از آن بودجه ۷۵ میلیون دلاری مصوب شد که اخیراً از مرز ۱۰۰ میلیون دلار گذشته است. یک اتحاد بین قاره‌ای درباره اجرای این پروژه شکل گرفته که کشور هلند نیز در مرکزیت این اتحاد حضور داشته و بودجه‌ای را با نام پلورالیزم رسانه‌ای در ایران بالغ بر ۱۰۰ میلیون یورو تصویب کرده است (بیابانی، ۱۳۹۶: ۱۷). در همین راستا کنگره آمریکا از سال ۲۰۱۳ تاکنون گزارشی با عنوان «گزارش جامع سالانه دیپلماسی عمومی و پخش برنامه بین‌المللی» را منتشر می‌کند که اطلاعات این گزارش از سوی وزارت خارجه و سازمان موسوم به (هیئت رئیسه پخش برنامه) تأمین شد. نام ایران در این گزارش در توصیف بخش فارسی زبان صدای آمریکا، توضیح فعالیت‌های رادیو فردا، رادیوهای اروپای آزاد، سرویس‌های

گُردی، آذری و افغان (دری و پشتو) صدای آمریکا ذکر می‌شود. انجام چنین فعالیت‌هایی توسط دیپلماسی عمومی توسط دولت آمریکا نشان می‌دهد که خطر نفوذ فرهنگی در میان جوانان کشورهای مخالف استکبار جهانی به ویژه ایران بسیار جدی است (بنایانین، ۱۳۸۷: ۲۵).

۲- جدول معنایی نفوذ فرهنگی از دیدگاه رهبری: در این پژوهش یک جدول معنایی از بیانات معظم له درخصوص نفوذ فرهنگی ارائه می‌شود که با رویکردی علمی و مفهومی، آن دسته بیانات ایشان را که مستقیماً به مفهوم «نفوذ فرهنگی» پرداخته‌اند را مورد بررسی معنایی و عمیق قرار داده است تا از این طریق پیام رهبر معظم انقلاب به آحاد جامعه اسلامی و دستگاه‌های ذی‌ربط و مسئول در این حوزه به صورت ویژه استنباط و استخراج گردد. در این جدول ابتدا مصادیق نفوذ فرهنگی از دید ایشان مشخص شده و به هر مصداق یک کد اختصاص داده شده است.

کد A: اهداف نفوذ فرهنگی (A1 الی A7) استحاله معنوی انقلاب- تضعیف ایمان و روحیه فداکاری مردم- تضعیف روحیه دفاعی و سلحشوری مردم- نا امید کردن مردم- جدا کردن ملت از گذشته خود- نفوذ در مراکز فرهنگ - ایجاد دشمنی بین اقشار مردم.

کد B: روش‌های نفوذ فرهنگی (B1 الی B6) رخنه در باورهای دینی و انقلابی- القای ناامیدی نسبت به آینده کشور- دلسرد کردن جوانان از طریق انکار توانمندی‌های بالفعل و بالقوه کشور- دروغ پراکنی و شایعه‌سازی- فساد انگیزی در بین جوانان- ایجاد اختلاف و تفرقه افکنی-

کد C: انواع نفوذ فرهنگی (C1 الی C3) تهاجم فرهنگی- شیخون فرهنگی- ناتوی فرهنگی.

ردیف	مدرک (فرمایشات مقام معظم رهبری)	کلمات کلیدی	دلالیت	کد موضوعی
۱	وظیفه ما این است که برای مقابله با آن استحاله معنوی آماده باشیم و نگذاریم این استحاله انجام گیرد، نگذاریم انقلاب را از درون پوک و پوسیده و میان تهی کنند؛ یعنی بنیه معنوی انسان‌ها را سالم و قوی و خوب نگه داریم (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶: ۱۲۱).	- آمادگی برای مقابله با استحاله معنوی - نگهداری از بنیه معنوی انسان‌ها	استحاله معنوی انقلاب	A1
۲	- چون عامل پیروزی اسلام و ملت ایران،	- اجتماع مردم، عامل	تضعیف	A2

	ایمان و روحیه فداکاری مردم	پیروزی اسلام و ملت ایران - تمرکز دشمن بر روحیه ایشارگری و فداکاری مردم	اجتماع مردم مؤمن و فداکار بوده است، پس دشمنان اسلام و ملت ایران سعی می‌کنند که این عامل را از بین ببرند. مردم را که نمی‌شود از بین برد، سعی می‌کنند ایمان و روح فداکاری را در مردم ضعیف کنند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶: ۱۵۴). - دشمن، تمام تلاش خود را برای ضربه زدن به ایمان دینی و آگاهی و روحیه ایثارگری و فداکاری و وحدت و همدلی مردم متمرکز کرده است (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶: ۲۷۹).	
A3	تضعیف روحیه دفاعی و سلحشوری مردم	- بزرگترین جنایت دشمن، کشتن روح دفاع و سلحشوری	بزرگترین جنایت استعمار و ایادی خائن آن این بود که روح دفاع و سلحشوری را در ملت‌ها کشتند و آن‌ها را به شعارهای پوچ مثل قومیت و ملیت‌های افراطی سرگرم کردند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۸: ۴۱).	۳
A4	نا امید کردن مردم	- تلاش دشمن برای ایجاد ناامیدی - ایجاد تردید نسبت به آینده توسط دشمن	- امروز بیشترین تلاش شیطان که همان جبهه سیاسی استکبار است، مصروف آن می‌شود که مسلمانان را از آینده خود نومید و به ذخیره گران‌بهای فرهنگ و دانش خود بی‌اعتنا سازند. - یکی از ترفندهای تبلیغاتی دشمن این است که به نحوی ذهنیت‌ها را نسبت به آینده دچار تردید کند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶: ۲۳).	۴
A5	جدا کردن	- تلاش دشمن برای	سعی بسیاری از دشمنان این است که	۵

	ملیت از گذشته خود	ایجاد فاصله بین نسل‌ها	بین گذشته هر نسل، بین همان افتخارات، بین همان تجربه‌ها و بین همان دستاوردها فاصله بیندازند، او را بی‌ریشه کنند، او را از خودش و از گذشته‌اش قطع کنند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۸۶: ۲۹).	
A6	نفوذ در مراکز فرهنگی	- حاضر بودن دشمن برای کار بر روی مراکز فرهنگی - انتقاد به نظام و دولت از طریق سینما	احساس می‌شود که در سینما، در مطبوعات، حتی رادیو تلویزیون و... در سالن‌های فرهنگی در جشنواره‌ها و در جای جای مناطق فرهنگی مجموعه در آنجا حاضر است و دارند کار می‌کنند. اول هم فرهنگی محض حرکت کرده‌اند، اما حالا سیاسی‌اش هم کرده‌اند، به دولت انتقاد بکنند، به نظام انتقاد بکنند، روی گذشته نظام علامت سؤال بگذارند، این کار شده است، این کار، کار بسیار خطرناکی است (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۹۶: ۳۸).	۶
A7	ایجاد دشمنی بین اقشار مردم	- تلاش دشمن برای ایجاد دشمنی میان گروه‌ها و قشرهای مختلف مردم	جداکردن دل‌ها و ایجاد دشمنی میان گروه‌ها و قشرهای مختلف مردم از کارهای دشمن است (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۸۷: ۳۸).	۷
B1	رخنه در باورهای دینی و انقلابی	- تلاش دشمن برای دستکاری باورهای فرهنگی و اسلامی مردم	مردم ما باورهای اعتقادی درخصوص دین، خانواده، مسئله زن و مرد، استقلال، مقابله با بیگانه، مردم‌سالاری اسلامی و مسائل گوناگون فرهنگی دارند و طرف مقابل تلاش دارد این باورها را دستکاری	۸

			کند یا تغییر دهد (دیدار با رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما-۹۴/۷/۲۰).
9	آن‌ها می‌خواهند به جوان امروزی القاء کنند که وضع کنونی کشور مایه شرمندگی است و رسیدن به پیشرفت در آینده نیز غیرممکن است تا نشاط و تحرک و علم آموزی را از نسل جوان بگیرند (دیدار با رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما-۹۴/۷/۲۰).	- القاء شرمندگی از وضعیت کنونی توسط دشمن	القای ناامیدی نسبت به آینده کشور B2
10	آن چیزی که به نظر من هشدار است، خطر است؛ ما در داخل کشور عناصر دلسردکننده داریم؛ چه جوری دلسرد میکنند؟ موجودی‌ها را نفی می‌کنند. ایران در یک حرکت سریع، در جاده علم و فناوری دارد این را همه دنیا می‌دانند، آن وقت کسانی بیایند جوان‌های ما را دلسرد کنند؛ خیانت است. یکی [دیگر] از خطرها؛ شناسایی کردن نخبه‌ها برای عوامل بیرونی؛ این هم هست؛ بررسی می‌کنند، جستجو میکنند، نخبه‌ها را پیدا می‌کنند؛ نه برای اینکه در داخل تشویق شوند، تربیت شوند بلکه برای عوامل بیرونی که به آن‌ها معرفی کنند. برای مهاجرت نخبگان و یا به تعبیر رایج، فرار مغزها، این هم خیانت است (دیدار در نهمین همایش ملی نخبگان-۹۷/۴/۲۲).	- دلسردی خطرناک است. - شناسایی نخبگان توسط دشمن و آماده‌سازی زمینه مهاجرت آنان	دلسرد کردن جوانان از طریق انکار توانمندی‌های بالفعل و بالقوه کشور B3

B4	دروغ پراکنی و شایعه‌سازی	- شایعه پراکنی و دروغ توسط دشمن در بین مردم	یکی دیگر از حربه‌های دشمن جهت از بین بردن انقلاب اسلامی، دروغ پراکنی و شایعه‌سازی است (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶:۲۸۲).	۱۱
B5	فسادانگیزی در بین جوانان	- ایجاد فساد توسط دشمن	- یکی از توطئه‌های دشمنان فساد انگیزی است (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶:۲۸۲). - جوانی که مظهر پاکی است، دشمن می‌خواهد او را به فساد و و ناپاکی در انواع مختلفش بکشاند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۹:۲۹).	۱۲
B6	ایجاد اختلاف و تفرقه افکنی	- ایجاد اختلاف بین مردم، مسئولین و رده- های مختلف توسط مردم	احساس می‌کند که می‌خواهند بین آحاد مردم، بین دلها، بین ذهنها، بین مسئولین و رده‌های گوناگون، اختلاف بیندازند. از رده‌های بالا م‌آیوسند، سراغ رده‌های بعدی می‌روند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۸:۷۲).	۱۳
C1	تهاجم فرهنگی	- دشمن از طریق تهاجم فرهنگی برای رسیدن به مقاصد خاص خود است.	تهاجم فرهنگی به این معنی است که یک مجموعه سیاسی یا اقتصادی برای اجرای مقاصد خاص خود و اسیرکردن یک ملت به بنیان‌های فرهنگی آن ملت هجوم می‌برند. آن‌ها هم چیزهای تازه- ای را وارد این کشور و ملت می‌کنند. اما به زور و به قصد جایگزینی آن‌ها با فرهنگ و باورهای ملی آن ملت که نام این تهاجم فرهنگی است (بیانات در دیدار با کارگزاران فرهنگی- ۱۳۸۱/۵/۲۱).	۱۴

C2	شبیخون فرهنگی	- امروزه روش دشمن برای انحراف جوانان، شبیخون فرهنگی است.	دشمن از راه اشاعه فرهنگ غلط و فرهنگ فساد و فحشا سعی می‌کند جوان‌های ما را از ما بگیرد. کاری که دشمن از لحاظ فرهنگی می‌کند، یک تهاجم فرهنگی بلکه باید گفت یک شبیخون فرهنگی است. امروز دشمن این کار را با ما می‌کند (بیانات در دیدار با فرماندهان گردان‌های عاشورا ۱۳۷۱/۴/۲۲).	۱۵
C3	ناتوی فرهنگی	- دشمن با ایجاد الگوی ناتوی فرهنگی به دنبال مقاصد خود است.	اما برای سرکوب هر صدای معارض با خودشان در منطقه غرب آسیا و غیره از آن استفاده می‌کردند، حالا یک ناتوی فرهنگی هم به وجود آورده‌اند. این بسیار چیز خطرناکی است. البته حالا هم نیست؛ مدتهاست که این اتفاق افتاده است (بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های استان سمنان -۱۳۸۵/۸/۱۸).	۱۶

اهداف نفوذ فرهنگی:

(A) از دیدگاه مقام معظم رهبری، نفوذ فرهنگی نسبت به تهاجم و ناتوی فرهنگی روند خطرناک‌تری به خود گرفته و به همان میزان اهداف آن نیز پیچیده‌تر شده است. در همین راستا مهمترین اهداف نفوذ فرهنگی به شرح زیر است:

۱- **استحاله معنوی انقلاب: (A1)** اولین و مهمترین هدف دشمن در استحاله انقلاب ما تهی کردن از فرهنگ و اندیشه‌های اصیل اسلامی یا به عبارت دیگر استحاله معنوی آن است تا بدین وسیله بتواند از نظام اسلامی ایران صرفاً پوسته‌ای تهی کند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶:۱۲۱). و از محتوای فرهنگی و احکام اسلام

باقی گذارده و از این رهگذر، محو فیزیکی آن را محقق سازد (نوروستا، ۱۳۹۸: ۱۹).

۲- **تضعیف ایمان و روحیه فداکاری مردم: (A2)** ایمان، اعتقادات و باورهای مذهبی مردم پایه اساسی حرکت انقلابی ملت و تداوم بخشش آن بوده و است (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶: ۱۵۴). از این رو یکی از مهمترین اهداف استکبار جهانی برای به زانو درآوردن انقلاب اسلامی، هدف قراردادن این روح ایمان و فداکاری است.

۳- **تضعیف روحیه دفاعی و سلحشوری مردم: (A3)** سلحشوری ملت مسلمان و قهرمان ایران در طول تاریخ افتخارآمیز این سرزمین، یکی از ویژگی‌های بارز آن است که همواره با هدایت رهبران دینی در مقابل ظلم و جور و تجاوز ایستاداند زیرا که ایدئولوژی حیات‌بخش اسلام دفاع را یکی از وظایف مهم و اساسی هر فرد مسلمان اعم از پیر و جوان، نسبت آیین و سرزمین خود دانسته و بدون قید و شرط آن را واجب نموده است. همه تلاش‌های دشمنان انقلاب در کشتن این روح مقاومت و سلحشوری مسلمانان شجاع ایران زمین است (حاذق، ۱۳۹۴: ۴۲).

۴- **نامید کردن مردم: (A4)** پشتوانه عظیم مردمی یکی دیگر از سرمایه‌های بی‌بدیل انقلاب اسلامی است که همواره مورد طمع دشمن بوده و هست (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۷۶: ۴۹). ناامید کردن مردم از آینده انقلاب و ترسیم فضای ابهام آمیز آینده، توطئه‌ای خطرناک است که دشمن به منظور جداکردن مردم از انقلاب خود بدان تمسک جسته است (علی آباد، ۱۳۹۷: ۲۴۷).

۵- **جداکردن ملت از گذشته خود: (A5)** دشمنان ایران سعی دارند که ملت ما را بی‌هویت جلوه دهند تا او را از افتخارات گذشته و ریشه‌های پرافتخار و اصیل خود جدا سازند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۸۶: ۲۹). و زمینه‌های آلت دست قرارگرفتن آنان را فراهم کنند (علوی موحد، ۱۳۹۴: ۴۲).

۶- **نفوذ در مراکز فرهنگی: (A6)** دشمن که تاکنون از توطئه‌های نظامی و سیاسی مکرر خود به نتیجه نرسیده است (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۹۶: ۳۸). تنها با هوشیاری مردم و مسئولین همواره در بن بست قرارگرفته و با شکست مواجه شده مقابله با انقلاب اسلامی را تغییر فرهنگ ارزشی حاکم بر آن دانسته و سعی می‌کند با نفوذ دینی و اجتماعی به اهداف شوم خود نائل شود (حاتمی، پورطهماسبی، ۱۳۹۴: ۴۲).

۷- **ایجاد دشمنی بین اقشار مردم: (A7)** خداوند جلّ جلاله می‌فرماید: **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ**

فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (حجرات/۱۰) (انصاریان، ۱۳۷۴: ۵۱۶). مؤمنان برادر یکدیگرند بنابراین میان دو برادر خود صلح و آشتی برقرار کنید و تقوای الهی پیشه کنید تا مشمول رحمت او شوید. دشمنان امروز به این نتیجه رسیده‌اند که تنها راه رسیدن به اهدافشان ایجاد تفرقه بین ملل مسلمانان چه در داخل جامعه خود و چه در عرصه بین‌الملل است. (سبزواری، ۱۳۹۶: ۴۲).

روش‌های نفوذ فرهنگی

(کد B) در هر نوع از نفوذ دشمن به اقتضای زمان و امکانات ابزار و وسائل متناسب با خود را، به کار می‌برد و در نفوذ فرهنگی که خطرناک‌ترین نوع نفوذ می‌باشد قطعاً قوی‌ترین و مؤثرترین ابزارها و روش‌ها به کار گرفته خواهد شد که برخی از آن‌ها به شرح زیر است:

۱- **رخنه در باورهای دینی و انقلابی: (B1)** دین و باورهای دینی مهم‌ترین نقطه اتکای جامعه اسلامی ما است و به همین دلیل بیشترین برنامه‌ریزی دشمنان به این کانون بر می‌گردد. یوسف یورشلیمی، مدیر مرکز مطالعات رژیم صهیونیستی و یهود در این باره اظهار داشت: تمام مشکلات ما ریشه در هویت ایرانیان دارد که بخش قابل توجهی از آن وابسته به باورهای مذهبی آن‌هاست. پس تلاش برای از بین بردن یا کمرنگ کردن مظاهر اعتقادی اسلامی مانند رعایت حجاب و... اولویت نخست عملیاتی ماست که در این مسیر به استفاده از تمامی ابزارهایی که در اختیار داریم، به ویژه رسانه‌ها به شدت پای‌بندیم (سایت وزارت اطلاعات، ۱۳۹۵: ۴). راس برن، محقق مرکز مطالعات پیشرفته یهودی دانشگاه پنسیلوانیا تأکید دارد: با استفاده از تمام ابزارها باید فضای دین‌گرایی و اخلاق در جامعه جوانان ایران که اساسی‌ترین راهبرد برون رفت جمهوری اسلامی ایران از چالش‌های متعددی نظیر جنگ، تحریم و... است را پاک کرده و اخلاق دینی را از این جامعه دورکرد که در غیر این حالت هر برنامه‌ای با شکست روبه رو خواهد شد. (نوروستا، ۱۳۹۸: ۱۹).

۲- **القای ناامیدی نسبت به آینده کشور: (B2)** ایجاد ناامیدی بین عموم مردم بزرگترین هدف دشمنان نظام و انقلاب بوده و دشمن می‌کوشد در جبهه‌های فرهنگی و اقتصادی مردم را ناامید کند و چنین القأ کند که نظام نفس‌های آخر حیات خود را می‌کشد و دیگر راه حلی برای نجات مردم نیست (سایت وزارت اطلاعات، ۱۳۹۵: ۸). آریه استاو، مدیر مرکز تحقیقات سیاسی رژیم

صهیونیستی یکی از اهداف این مرکز را چنین بیان می‌کند: ناکارآمد نشان دادن سند چشم‌انداز ۲۰ ساله مهمترین اولویت عملیاتی مرکز است؛ چراکه صرف نظر از محتوای آن، آغاز حرکتی است که با منافع ما در تضاد کامل است (علی آباد، ۱۳۹۷: ۲۴۷).

۳- **دروغ پراکنی و شایعه‌سازی: (B3)** با توجه به گسترش و توسعه روز افزون ابزار و وسایل ارتباطی در سطح جهان و با در نظر داشتن پیچیدگی فعالیت‌های اطلاعاتی کشورهای قدرتمند و استعمارگر در میان کشورها و ملل جهان و با لحاظ کردن تأثیرهای عمیق دروغ پراکنی و شایعه پردازی در افکار عمومی، امروز این موضوع در بسیاری از جوامع به یک آسیب جدی اجتماعی و بعضاً به یک بحران تبدیل شده است. (علی آباد، ۱۳۹۷: ۲۴۷).

۴- **فساد انگیزی در بین جوانان: (B4)** ما در عصری زندگی می‌کنیم که جهان به شدت در مادیات غلتیده و یک سره غرق در جاذبه‌های دنیایی شده است. خلأ عظیم و هولناکی از معنویت در جوامع بشری پدید آمده و زمینه‌های فساد و بی‌بندوباری به اوج خود رسیده است. جوانان نیز در چنین روزگاری علاقه‌مندند که به نوعی عطش خود را در زمینه غرایز و تمایلات نفسانی فرو نشانند. با توجه به این اصل یکی از روش‌های قدیمی دشمنان برای از بین بردن فرهنگ ارزشی ملت‌ها خصوصاً فرهنگ اصیل اسلامی، فساد انگیزی است (نوروستا، ۱۳۹۸: ۱۹).

۵- **ایجاد اختلاف و تفرقه افکنی: (B5)** یکی از اصول مهمی است که استعمارگران همواره از آن در سلطه‌جویی خویش بر ملل مستضعف جهان بهره برده‌اند. جمله معروف یکی از سردمداران استعمار «تفرقه بینداز و حکومت کن ناشی از همین اصل است (علی آباد، ۱۳۹۷: ۲۴۷).

انواع نفوذ فرهنگی (کد C)

۱- **تهاجم فرهنگی: (C1)** اصطلاح تهاجم فرهنگی؛ یعنی اعمال قدرت به منظور اشاعه ارزش‌های فرهنگی امپریالیسم در میان ملل جهان سوم و خفه کردن فرهنگ این ملت‌ها است. به عبارت دیگر تهاجم فرهنگی به این معناست که یک مجموعه سیاسی یا اقتصادی برای اجرای مقاصد خود به بنیان‌های فرهنگی آن ملت هجوم می‌برد. تهاجم فرهنگی برای بی‌اعتقاد کردن نسل نو به دین و به اصول انقلابی انجام می‌گیرد. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از آغاز دهه ۱۳۷۰ این مسئله مهم را که

دشمن فرهنگ ملت ایران را هدف قرار داده، مورد تأکید قرار دادند (دوستدار، ذوقی، ۱۳۹۸: ۴۹).

۲- **شیخون فرهنگی: (C2)** حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) شیخون فرهنگی را با واژه‌هایی چون «غارت» و «قتل عام فرهنگی» توصیف می‌کنند (حسینی و ملکوتیان، ۱۳۹۹: ۶۰).

۳- **ناتوی فرهنگی: (C3)** ناتوی فرهنگی اصطلاحی است که بیان‌کننده وضعیت تعامل فرهنگی جوامع پس از فروپاشی شوروی سابق می‌باشد، دوره‌ای که با از بین رفتن کمونیسم، فرهنگ لیبرال-دموکراسی غرب به عنوان نهایت تمدن و آرمان بشری و ایدئولوژی بی‌رقیب در جهان مطرح شد (دوستدار و ذوقی، ۱۳۹۸: ۴۹). ناتوی فرهنگی اصطلاحی است که در سال ۱۹۹۹ خانم فرانسیس استیونر ساندرز در در کتابی با عنوان «ناتوی فرهنگی» نام برده می‌شود، مرحله واپسین توطئه‌های دشمن در عرصه فرهنگ پس از تهاجم و شیخون است. ایشان با توجه به اینکه دشمن به فراخور شرایط و روحیات جامعه، نسخه‌های مختلفی را برای استحاله فرهنگی جامعه اسلامی ایران، تجویز می‌کند (بیابانی، ۱۳۸۷: ۶).

ابزارهای نفوذ فرهنگی

۱- **بهره‌برداری از وسایل ارتباط جمعی:** وسایل ارتباط جمعی به دلیل ویژگی بسیار مورد توجه عاملان تهاجم فرهنگی است از جمله: پوشش فراگیر، قابلیت آموزش، غیرتخیلی داشتن، قابلیت تطابق داشتن با فهم عوام و فرازمان بودن وسایل ارتباطی با قابلیت‌ها و ویژگی‌های خود است. متأسفانه این ابزار شمشیر دو لبه‌ای است که استکبار جهانی لبه مخرب و فساد انگیز آن را برای قطع ریشه‌های فرهنگی یک کشور به کار می‌گیرد. امروزه فرهنگ غرب بر وسایل ارتباط جمعی در جهان تسلط داشته و از طریق خبرگزاری‌ها و شبکه‌های رادیو و تلویزیون و سینما علیه انقلاب اسلامی فعالیت می‌کند (علی آباد، ۱۳۹۷: ۲۴۷).

۲- **محصولات سینمایی:** از راه صدور فیلم‌های سینمایی و... که براساس فرهنگ بی‌بند و بار و رعایت نشدن نکات اخلاقی و زمینه تحریک جنسی ساخته می‌شوند تا حریم مقدس محرم و نامحرم

کمرنگ شود و جوانان دختر و پسر به بلوغ زودرس و تحریک جنسی دچار گردند و پرده‌های حیا و شرم، از بین رفته و زمینه فساد خود به خود فراهم شود (علی آباد، ۱۳۹۷: ۲۴۷).

۳- ترویج برهنگی: خداوند در قرآن می‌فرماید: ای پیامبر به زنان و دخترانت و به زنان مؤمنان بگو پوشش‌های خود را فروتر گیرید. این کار برای اینکه از کنیزان و آلودگان شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند [به احتیاط] بهتر است و خدا آمرزنده مهربان است. (سوره الأحزاب، آیه ۵۹) این بخشی از اهمیت و فلسفه حجاب در قرآن مجید است و از سویی پوشش زنان مؤمنه در جهت حفظ آرامش و زیبایی آن‌ها در نظر گرفته شده است. ابداع و ترویج مدهای لباس و پوشاک به ویژه لباس‌های زنانه که به تدریج عفاف را از دختران و زنان سلب می‌نماید و هم اکنون آثار احیاء و زنده شدن این شیوه شوم که در جامعه انقلابی ایران به چشم می‌خورد، یکی از ابزارهای نفوذ فرهنگی دشمن است (حسینی نژاد، ملکوتیان، ۱۳۹۹: ۶۰).

۴- آموزش زبان، ترجمه و اصطلاحات: آموزش به سبک غربی یکی از روش‌های استعماری نفوذ در کشورهای جهان سوم بوده است. یکی از کارکردهای پنهان این برنامه‌های آموزشی که در ظاهر به منظور پیشرفت علمی در این کشورها اجرا شده، زمینه‌سازی برای پذیرش فرهنگ بیگانه و برتر جلوه دادن آن و انهدام فرهنگ ملی بوده است. زبان می‌تواند مهم‌ترین ابزار نفوذ فرهنگ بیگانه باشد. (حاجی رستملو، ۱۳۹۴: ۴۲).

۵- فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی: امروزه فناوری‌های جدید ارتباطی موجب ظهور فضای مجازی در کنار جهان واقعی شده است. و از ویژگی‌هایی چون بی‌مکانی، محدود نبودن به قوانین مدنی متکی بر دولت-ملت‌ها، قابل دسترسی بودن هم‌زمان و برخورداری از فضاهای فرهنگی، اعتقادی، اقتصادی، سیاسی جدید برخوردار است. امروزه شبکه‌های اجتماعی بین جوانان محبوبیت زیادی کسب کرده است. این شبکه‌ها در عین حال که فضاهایی برای یافتن دوستان جدید می‌باشند یا دوستان قدیمی خود را در جریان تغییرات زندگی خود قرار می‌دهند، مکان‌هایی برای تبادل نظر می‌باشند که جوانان در آن عقاید و نظرهای خود را با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند. این شبکه‌ها از سویی به عنوان یکی از گونه‌های رسانه‌های اجتماعی امکانات تعاملی قابل توجهی را برای کاربران اینترنتی فراهم و در افزایش مشارکت شهروندان در برخی فرایندها مؤثر بوده‌اند. بارزترین کارکردهای

منفی این شبکه‌ها، سوء استفاده دشمنان کشورمان از شبکه‌های اجتماعی برای گسترش آشوب‌ها و ناامنی در جریان وقایع پس از انتخابات سال ۱۳۸۸ است. در نتیجه شبکه‌های اجتماعی کارکرد امنیتی نیز پیدا می‌کنند و هدف از آن نیز تأثیرگذاری بر اراده، افکار و احساسات مخاطبین و در نهایت به تسلیم کشاندن جامعه هدف است (بنده‌علی، ۱۳۹۷: ۸).

راهکارهای مقابله با نفوذ فرهنگی

برای مقابله و مبارزه با نفوذ فرهنگی، راهکارهای متعددی بیان شده که در ادامه به برخی از مهمترین آن‌ها در حوزه‌های خانواده، فرهنگ و هنر، تاریخ و سرزمین، زبان و فضای مجازی پرداخته می‌شود. در پایان نیز توصیه‌هایی در حوزه اقدام‌های اطلاعاتی ارائه می‌گردد.

۱- **در حوزه خانواده:** از منظر جامعه‌شناختی خانواده واحد بنیادین جامعه و با هویتی حقیقی و مهمترین رکن در جامعه‌پذیری، فرهنگ‌پذیری و انتقال‌پذیری و انتقال فرهنگ در جامعه محسوب می‌شود. در کشور ما بی‌تردید یکی از مؤثرترین و کارآمدترین عامل‌های تأثیرگذار بر فرهنگ پویا، فراگیر و منسجم، نهاد خانواده است.

با توجه به موارد بالا، برخی اصولی که باید در سیاست‌های فرهنگی خانواده محور، باید مورد توجه قرار گیرد:

الف- محوریت یافتن نهاد خانواده به عنوان واحد بنیادی و سنگ بنای جامعه اسلامی ایرانی و کانون رشد و تعالی انسان، پشتوانه سلامت، بالندگی، اقتدار و اعتلای معنوی کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران است (ارجینی و حسینی نژاد، ۱۳۹۹: ۲۷۰).

ب- معطوف‌سازی رویکرد حرکت نظام سیاست‌گذاری کشور به ایجاد جامعه‌ای خانواده محور و تقویت و تحکیم خانواده و کارکردهای اصلی آن بر پایه الگوی اسلامی به عنوان مرکز تربیت اسلامی فرزند و کانون آرامش بخش.

پ- مدیریت فرهنگ ملی خانواده محور و ارتقای بخش کارکردهای خانواده شامل فرآیند بازشناسی، آسیب‌شناسی، بر پایه هویت اصیل اسلامی- ایرانی و جهت‌دهی آن با توجه به مقتضیات و شرایط محلی، ملی و جهانی است (حسینی نژاد، ملکوتیان، ۱۳۹۹: ۶۰).

ت- طراحی مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ از جهت‌گیری‌ها و اهداف مرحله‌ای برای نهاد خانواده در تعامل با سایر نهادها و کارگزاران فرهنگی به نحوی که در افق زمانی تعریف شده در سند چشم‌انداز دست‌یافتنی باشد.

۲- در حوزه فرهنگ و هنر (سینما و رسانه)

۱- ایجاد خودباوری ملی از طریق نمایش اقتدار، وحدت و امنیت کشور توسط دستگاه‌های مسئول به ویژه صدا و سیما (حسینی‌نژاد و ملکوتیان، ۱۳۹۹: ۶۰).

۲- نمایش هم‌گرایی و همبستگی ملی به عنوان ویژگی برجسته فرهنگی ایرانیان به خصوص در برابر دشمن خارجی.

۳- برجسته‌سازی مشترکات هویت اقوام با هویت ملی ایران.

۴- توجه به سبک ایرانی اسلامی در زندگی با توجه به تأکیدهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).

۵- آگاهی رسانی در زمینه شبکه‌های تفرقه‌آمیز ماهواره‌ای.

۶- توجه ویژه به هنر ایرانی به ویژه موسیقی که قدرت جذب بالایی را در میان جوانان دارد (همان).

۳- در حوزه تاریخ، سرزمین و میراث فرهنگی

۱- توجه به تاریخ مشترک اقوام زیر نام ایران، اسطوره‌ها، قهرمانان و شخصیت‌های ملی مشترک.

۲- ساخت سریال‌های فاخر تاریخی و توجه به نقش بیگانگان در غارت اموال ملی ایران در طول تاریخ.

۳- توجه ویژه به میراث ایرانی به ویژه آن بخشی که در ایران فرهنگی جاری بوده و در معرض مصادره است.

۴- توجه به نقش اقوام و اقلیت‌های دینی در جنگ تحمیلی و دفاع از میهن (سبزواری، ۱۳۹۶: ۵۴).

۴- در حوزه زبان: زبان و اندیشه رابطه تنگاتنگی دارند به طوری که زبان شکل دهنده اندیشه بوده و با ابزار زبان می‌توان به بیان اندیشه پرداخت. با تغییر یک زبان باید تغییر در اندیشه را نیز انتظار داشت. از این-رو حفظ زبان همواره در زمره سیاست‌های دولتمردان قرار گرفته و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز در بیانات خود تأکید بسیاری بر حفظ و گسترش زبان فارسی دارند (حاجی رستم‌لو، ۱۳۹۴: ۴۲).

نتیجه‌گیری

در حوزه فرهنگ ملی، ایرانیان دارای عناصر فرهنگی خاص خود هستند که از یک تاریخ پرفراز و نشیب و یک پیشینه تمدنی طولانی نشأت می‌گیرد. در این میان، فرهنگ ایرانی که نه تنها با چارچوب جغرافیایی و سرزمینی فلات ایران بلکه با شیوه زیستن، شیوه تعامل اقوام ایرانی با طبیعت و محیط، شیوه تفکر و رویکرد آن‌ها در پذیرش باورها و ارزش‌های برتر از فرهنگ‌های دیگر و شیوه نگاه به جهان و تفسیر آن تعریف می‌شود، نقش تعیین‌کننده فرهنگی خود را در طول تاریخ ایفا کرده و بستر ساز نحوه گذر ایرانیان از شرایط مختلف محیطی در طول تاریخ بوده است.

انقلاب اسلامی ایران را باید یک انقلاب جامع و همه‌جانبه دانست که اعتلای فرهنگی و تعالی روحی از جمله اهداف اصلی آن بوده است. با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، استکبار منافع و اهداف خود را از دسترفته دید و برای بازیابی آن‌ها شیوه‌های گوناگونی را به کار گرفت که تحریم، جنگ تحمیلی، نفوذ و... از آن جمله می‌باشند.

بدون تردید «نفوذ فرهنگی» برای رسیدن به اهداف خود از همه توانایی‌ها، شیوه‌ها، ابزار و راه‌کارها استفاده کرده و هدف آن انهدام عقبه نظام اسلامی و دین و اخلاق مردم جهت براندازی یا بی‌محتواکردن جمهوری اسلامی است. دشمن در عرصه فرهنگی در پی اندلسی دیگر است تا به آسانی اهداف از پیش تعیین شده را فتح کند.

در حال حاضر گفتمان فرهنگی مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی)، گفتمانی ویژه با خطوط و چارچوب منسجم، روشن و دوراندیشانه است. این گفتمان یک مجموعه جامع محسوب شده و مراحل مختلفی را به فراخور شرایط و بستر جامعه در بر می‌گیرد. از این رو توجه به گفتمان فرهنگی مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) یکی از واجبات در راستای آگاهی و ارتقای بیش سطوح مختلف جامعه به شمار می‌آید.

کتابنامه

- قرآن کریم ترجمه استاد حسین انصاریان (۱۳۷۴). قم: نور.
- امام‌خامنه‌ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۸). راهبردها در کلام ولایت، تهران: فرهنگ اسلامی.
- امام‌خامنه‌ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۹۶). مقاله‌ها و خطبه‌ها، تهران: فرهنگ اسلامی.
- امام‌خمینی (ره)، روح‌الله، (۱۳۷۱). صحیفه نور، ج ۱ و ۲، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام‌خمینی (ره).
- ابوالحسن شیرازی، حبیب اله و سویلمی، مرتضی (۱۳۹۹). «خوانش تأثیرات هویتی «جهادکبیر» بر زیست - سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه راهبرد سیاسی، دوره ۴، شماره ۱۲، صص ۹۵-۱۲۱.
- بنایانین، حسن (۱۳۸۸). «مهندسی فرهنگی از نظر تا عمل در جامعه ایران»، ماهنامه فرهنگی تحلیلی سوره، شماره ۱۴.
- بیابانی، غلامحسین (۱۳۸۷). «ناتوی فرهنگی و براندازی نرم»، همایش پیشگیری، تهران: معاونت آموزش ناجا.
- بیرو، آن، (۱۳۷۰) فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: مؤسسه کیهان.
- پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
- تهاجم فرهنگی و جنگ نرم سازمان‌های اطلاعاتی علیه ایران - www.vajair
- جزوه آموزشی درآمدمی بر شناخت ابعاد تهاجم فرهنگی و نحوه مقابله با آن (۱۳۹۲). انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه ارومیه.
- جمشیدیان، هادی (۱۳۹۲). «از تهاجم فرهنگی تاجنگ نرم مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العلی)»، فصلنامه اطلاعاتی، شماره ۱۱، تهران: مرکز آموزشی پژوهشی شهید صیاد شیرازی.
- حاتمی، حمیدرضا و پورطهماسی، ملیحه (۱۳۹۴). «نفوذشناسی بازخوانی اندیشه‌های مقام معظم رهبری»، فصلنامه مطالعات عملیات روانی، شماره ۴۲.
- حاذق، حمید (۱۳۹۴). «خاستگاه و بسترهای نفوذ فکری فرهنگی سیاسی با تاکید بر نفوذ آمریکا»، فصلنامه مطالعات عملیات روانی.
- حاجی رستمولو، قدرت (۱۳۹۴). «آموزش زبان انگلیسی به مثابه ابزار نفوذ فرهنگی»، فصلنامه مطالعات عملیات روانی، شماره ۴۲.

حسینی نژاد، بی‌بی راضیه، ارجینی، حسین (۱۳۹۹). «نفوذ فرهنگی سازوکارهای اعمال نفوذ فرهنگی نظام سلطه و راهکارهای مقابله با آن با تأکید بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۶۰.

حسینی نژاد، بی‌بی راضیه، ملکوتیان، مصطفی (۱۳۹۹). چستی و چرایی نفوذ فرهنگی نظام سلطه و راهکارهای مقابله با آن با تأکید بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۶۰. حیاتی علی آباد، سیدروح‌الله (۱۳۹۷). «نگاه قرآنی به شایعه و شبهه دو روش نفوذ فرهنگی دشمن از طریق رسانه»، مجله معرفت، شماره ۲۴۷.

خاتمی سبزواری، سید جواد، بقیعی، زهره (۱۳۹۶). «واکوی مسئله نفوذ فرهنگی در کلام مقام معظم رهبری با تکیه بر آیات قرآن»، مجله فرهنگ در دانشگاه آزاد اسلامی.

دارک علمی ایران - پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران - www.irandoc.ac.ir/irandoc

دال، رابرت، استاین بریکتر، بروس (۱۳۹۲). تحلیل سیاسی ملرن، ترجمه حمیرا مشیرزاده، تهران: فرهنگ جاوید. ذوقی، صفی‌الله و رضا دوستدار (۱۳۹۸). «راهکارهای مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن از نظر رهبری و بررسی مفهوم نفوذ در اندیشه‌های سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای»، فصلنامه علمی بصیرت و تربیت اسلامی، شماره ۴۹. رستمی، ابراهیم (۱۳۹۲). حدیث نور، قم: جمال.

زورق، محمدحسن (۱۳۹۷). ارتباطات و آگاهی، جلد اول، تهران: سروش.

عقیدتی سیاسی دفتر فرماندهی معظم کل قوا، (۱۳۹۶). ستیز با تهاجم فرهنگی غرب، تهران: ستاد کل. علوی موحد، علیرضا (۱۳۹۴). «نفوذ فرهنگی رویکرد متعالی گرایانه مبتنی بر دیپلماسی نظام سلطه و ویژگی‌ها و راهکارهای مقابله»، مجله مطالعات عملیات روانی، شماره ۴۲.

مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۲). تهاجم فرهنگی، تهران: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). نوروستا، زهرا (۱۳۹۸). «نفوذ سیاسی و فرهنگی دشمن در دولت ایران بعد از انقلاب»، نشریه مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، شماره ۱۹.

الوانی، سیده‌مهدی (۱۳۸۶). مدیریت عمومی، تهران: نی.